

PARTNERSTWO MIĘDZYSEKTOROWE W OBSZARZE KULTURY

Kultura jest pojęciem wielowymiarowym. W wymiarze cywilizacyjnym oznacza całokształt materialnego i duchowego dorobku ludzkości gromadzony, utrwalany i wzbogacany w ciągu jej dziejów, przekazywany z pokolenia na pokolenie. Metodologicznie – kultura to stopień doskonałości, sprawności w opanowaniu jakiejś specjalności, umiejętności itp., wysoki poziom czegoś, zwłaszcza rozwoju intelektualnego, moralnego. W wymiarze osobistym – desygnatami kultury są: ogłada, obycie, takt.⁵³ W odwiecznym dylemacie – być czy mieć? – kultura staje po stronie być... Twórcy Programu rozwoju kultury województwa podlaskiego do roku 2020 już na wstępie przywołali słowa Jana Pawła II: Człowiek żyje prawdziwie ludzkim życiem dzięki kulturze. [...] Kultura jest właściwym sposobem istnienia i bytowania człowieka. [...] Kultura jest tym, przez co człowiek jako człowiek staje się bardziej człowiekiem: bardziej jest.⁵⁴ Nic więc dziwnego, że jeden z „ojców” integracji europejskiej Jean Monnet przyznał – Jeśli mielibyśmy zacząć to od nowa, zaczęlibyśmy od kultury.⁵⁵ Rzeczywiście – wiele tego świata kulturę kształtują strategicznie. Wyznaczają jej kierunki rozwoju, kładą kamienie milowe. Sama kultura rodzi się jednak wśród jednostek, w ich lokalnych skupiskach, bazując na kluczowych dlań czynni-

53 Przytoczone definicje pochodzą ze Słownika języka polskiego, pod red. M. Szymczaka, Warszawa 1978, s. 1085 i n. Klasyczny charakter pojęcia pozwala a priori skorzystać z opracowania sprzed lat.

54 Program Rozwoju Kultury Województwa Podlaskiego do roku 2020, Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego, Białystok 2008 (dokument elektroniczny).

55 Nie bez znaczenia jest tu chadeckie pochodzenie większości „ojców” integracji europejskiej.

kach – etnicznych, religijnych, użytkowych itp. Jaka rolę pełni kultura w rozwoju województwa?

Założenia Programu rozwoju kultury województwa podlaskiego do roku 2020

Program głosi, że kultura jest jednym z kluczowych obszarów życia społeczno–gospodarczego, buduje tożsamość regionalną w oparciu o kulturowe dziedzictwo i współczesne wyzwania, stymulując rozwój gospodarczy – zwiększa atrakcyjność regionu dla jego mieszkańców, inwestorów i turystów, tworzy nowe miejsca pracy. Ponadto – w ocenie twórców programu – jest ważnym potencjałem, służącym wzrostowi konkurencyjności regionów. W związku z tym w województwie podlaskim (które nie jest ani zagłębiem przemysłowym, ani centrum finansowym) kultura powinna być jednym z najistotniejszych czynników rozwoju i modernizacji. Program wskazuje, że – niestety – obecnie tak nie jest, i co więcej, w powszechnej świadomości bardzo rzadko kultura łączona jest z problemem rozwoju regionalnego, uchodząc raczej za rodzaj duchowego naddatku, owszem – szlachetnego i potrzebnego, ale jakże często ostatniego na liście priorytetów domagających się wsparcia.⁵⁶

Obowiązkiem ustawowym i powinnością samorządu wojewódzkiego jest sprawowanie mecenatu w sferze kultury. Decyduje on bowiem w sposób znaczący o trwaniu i rozwoju wszystkich dziedzin życia kulturalnego. Wydatki w tej sferze mają charakter rozwojowy, ponieważ zwracają się m.in. poprzez zwiększenie uczestnictwa w kulturze mieszkańców, napływu turystów z kraju i z zagranicy, promocję walorów kulturowych regionu, napływ środków zewnętrznych przy realizacji prac konserwatorskich. Prawo wskazuje, że samorząd województwa określa strategię rozwoju województwa, uwzględniając przy tym zachowanie wartości środowiska kulturowego. Następnie ową strategię wdraża, prowadząc politykę rozwoju województwa, na co składa się m.in. wspieranie rozwoju kultury oraz sprawowanie opieki nad dziedzictwem kulturowym i jego racjonalne wykorzystywanie.⁵⁷ Samorząd wpisuje się w krajowy wymiar kultury, realizując na poziomie woje-

56 Program Rozwoju Kultury Województwa Podlaskiego... *op. cit.*, s. 3–4.

57 Por. K. Właźlak, *Rozwój regionalny jako zadanie administracji publicznej*, Warszawa 2010, s. 197–199.

wódkim zadania określone ustawami w zakresie kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.⁵⁸ Na Podlasiu np. województwo prowadzi samorządowe wojewódzkie instytucje kultury i biblioteki publiczne.⁵⁹ Zdając sobie z tego sprawę, a przynajmniej deklarując to, autorzy Programu rozwoju kultury województwa podlaskiego wskazują, że jego misją jest dążenie do uzyskania społecznej poprawy w zaspokajaniu potrzeb kulturalnych, w tym jakości i poziomu uczestnictwa w kulturze oraz tworzeniu jej wartości przez jak największą liczbę mieszkańców województwa.⁶⁰

Zarysowując diagnozę stanu kultury w województwie podlaskim, autorzy Programu wskazują, że jest ono najbardziej zróżnicowane spośród wszystkich województw pod względem narodowościowym, etnicznym i wyznaniowym, co w ich ocenie jest największym atutem regionu. W tak różnorodnym kulturowo środowisku społecznym funkcjonuje ogółem około 380 samorządowych instytucji kultury. Najwięcej (250) jest bibliotek publicznych⁶¹, a w drugiej kolejności należy wymienić domy i ośrodki kultury, które funkcjonują niemal we wszystkich gminach (z wyjątkiem 19), prowadząc (na miarę swych możliwości kadrowych i finansowych) wszechstronną działalność – od festiwali i przeglądów, po zajęcia kół plastycznych czy szachowych. To zaś stwarza warunki do działania i rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego (szczególnie wśród dzieci i młodzieży).⁶² W ocenie autorów Programu

58 Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (tekst jednolity), Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1590; zwłaszcza: art 11, ust. 1, pkt 4, ust. 2, pkt 7, art. 14. ust. 1, pkt 3 (wprost) i szereg postanowień pośrednio.

59 Zob.: uchwała Nr XIV/131/04 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 26 stycznia 2004 r. w sprawie przyjęcia Statutu Województwa Podlaskiego (Białystok, dnia 5 lutego 2004 r.), System Informacji Prawnej Lex (Lex dla Samorządu Terytorialnego) 41/2010.

60 Program Rozwoju Kultury Województwa Podlaskiego... *op. cit.*, s. 4.

61 Warto przywołać tu koncepcję digitalizacji zbiorów kultury. Rząd co prawda obiecuje, że pod tym względem nastąpi duży postęp dzięki pięcioletniemu programowi Kultura +: obok digitalizacji, czyli cyfrowego zapisu dziedzictwa kulturowego, ma również przyczynić się do modernizacji setek małych bibliotek w Polsce, których infrastruktura jest katastrofalna. Ten pomysł ma również udowodnić, że da się łączyć publiczne pieniądze z różnych źródeł: dotacje z budżetu państwa na remonty bibliotek władze lokalne dostaną, jeśli same znajdą resztę potrzebnych środków. To rozwiązanie analogiczne do projektów współfinansowanych przez Unię Europejską. Zob.: C. Kowanda, Kultura (nie)policzalna, „Polityka” 2011, nr 1, s. 90–92, Niezbędnik inteligenta. Co się dzieje w kulturze.

62 Tamże, s. 5.

– pod względem ilościowym i jakościowym – sieć istniejących placówek kultury można uznać za niezadowalającą.⁶³

Szczególnym zagadnieniem jest ochrona dziedzictwa kulturowego, jako że wymaga stałych i wieloletnich planowych działań w dziedzinie ochrony kultury materialnej i niematerialnej, muzealnictwa i sztuki ludowej. Program w warstwie diagnozy nie pozostawia tu złudzeń, podkreślając, że aktualne nakłady na ochronę zabytków ciągle są zbyt niskie i nadal, mimo potrzeb, nie stanowią pierwszoplanowych zadań wśród wielu realizowanych programów i przedsięwzięć. W ogólnej ocenie Program wskazuje, że zarządzanie zabytkami przez samorządy jest niezadowalające, mimo widocznego w ostatnich latach postępu i wzrostu świadomości konieczności ochrony dziedzictwa kulturowego.⁶⁴

Obok chronicznego niedofinansowania działalności kulturalnej w województwie istotnym problemem są dysproporcje terytorialne w tym zakresie. Najbardziej aktywna działalność kulturalna prowadzona jest bowiem w trzech największych miastach województwa, tzn. w Białymstoku, Łomży i Suwałkach, gdzie funkcjonuje najwięcej instytucji kultury, działają szkoły artystyczne, liczne stowarzyszenia, fundacje, prasa, radio i telewizja. Realizowane są duże (często o wymiarze międzynarodowym) przedsięwzięcia kulturalne. Reszta województwa (tzw. „teren”) pozostaje w głębokim dystansie wobec liderów (niezależnie od okazjonalnych imprez plenerowych) i nie wskazuje na znaczące możliwości odmiany tego stanu rzeczy. Dla pełnego obrazu należy podkreślić, że sytuacja Białegostoku, Łomży i Suwałk nie jest bynajmniej komfortowa. Bolączką jest tu brak dużych wielofunkcyjnych sal widowiskowych, amfiteatrów z prawdziwego zdarzenia, a przede wszystkim takich działań artystycznych, które byłyby rozpoznawalne na mapie kulturalnej kraju. Tu – dla odmiany – zarysowują się „świąteczka w tunelu”. Znaczącą (progresywnie) rolę, poza aktywnością

63 Istnieją gminy, w których oprócz jednej gminnej biblioteki, nie ma żadnej innej instytucji kultury ani organizacji pozarządowej prowadzącej działalność kulturalną. Biblioteki, jak i pozostałe instytucje kultury podkreślają, że największym ich problemem jest niedofinansowanie bieżących zadań, remontów, a szczególnie inwestycji.

64 Szczegółową diagnozę, a także plany związane z ochroną zabytków na lata 2008–2011 zawiera Program Opieki nad Zabytkami Województwa Podlaskiego.

ośmiu wojewódzkich samorządowych instytucji kultury,⁶⁵ odgrywają organizacje pozarządowe, w tym mniejszości narodowych, szczególnie w zakresie działań twórczych, edukacyjnych i regionalnych. Powstają interesujące wieloletnie programy, ich twórcy odnoszą sukcesy w kraju i za granicą, wydawane są lokalne pisma.⁶⁶ Z drugiej strony baczna obserwacja pozornego ożywienia życia kulturalnego (mimo braku wystarczających środków finansowych) prowadzi do ambiwalentnych wniosków. Z jednej bowiem strony – ów „postęp” w dużej mierze dotyczy przedsięwzięć o charakterze masowym, dostarczającym biernemu odbiorcy nie tyle kultury, co rozrywki. Z drugiej strony zaś – rzeczywistość jest prawdziwa i nie ma pewności, że krytyczna ocena współczesna okaże się trafna. Z pewnością warto przedsięwzięcia masowe obserwować, by w rozrywce identyfikować to, co wartościowe kulturowo, a następnie promować dobre praktyki na przyszłość. Podobne podejście warto wykazać wobec stałej tendencji spadkowej ilości bibliotek publicznych, zmian w funkcjonowaniu kin i muzeów. Stosunkowo stabilnie przedstawia się sytuacja teatrów i instytucji muzycznych.⁶⁷ Autorzy Programu zauważają małą aktywność w sferze promowania i obiegu dzieł sztuki w regionie. W ich ocenie, pomimo działania w naszym regionie wielu znanych, wybitnych artystów plastyków, nie przekłada się to na działalność instytucjonalną galerii i salonów sztuki. Zauważalny jest też deficyt stałych galerii fotograficznych, choć w regionie działa wielu wybitnych i znanych fotografików.⁶⁸

Ważnym elementem Programu rozwoju kultury województwa podlaskiego do roku 2020 jest Analiza SWOT – funkcjonowania kultury w regionie.⁶⁹ Wy różnia ona:

65 Szczegółową analizę ich aktualnej sytuacji, a także plany działania do roku 2013 zawiera ją strategię tych instytucji przyjęte przez Zarząd Województwa Podlaskiego w grudniu 2006 roku.

66 Program Rozwoju Kultury Województwa Podlaskiego... *op. cit.*, s. 6.

67 W województwie działają cztery profesjonalne sceny – 2 teatry dramatyczne i 2 teatry lalkowe, Opera i Filharmonia Podlaska oraz Łomżyńska Orkiestra Kameralna. Działalność tych instytucji uzupełniają nieinstytucjonalne zespoły teatralne oraz liczne grupy muzyczne uprawiające muzykę poważną i rozrywkową.

68 Program Rozwoju Kultury Województwa Podlaskiego... *op. cit.*, s. 6–12.

69 Tamże, s. 13–14.

Mocne strony

- zróżnicowanie kulturowe ludności zamieszkującej województwo podlaskie pod względem narodowościowym, etnicznym i wyznaniowym,
- silna tożsamość regionalna wyrażająca się w kultywowaniu mowy, kultury ludowej i folkloru oraz w twórczym korzystaniu z zasobów dziedzictwa regionu,
- tradycje związane z kulturą amatorską, silny ruch amatorski (zwłaszcza w dziedzinie folkloru, tańca, plastyki i muzyki),
- zwiększająca się liczba organizacji pozarządowych działających na rzecz kultury i jej upowszechniania,
- bogate dziedzictwo materialne, szczególnie w zakresie zabytkowego budownictwa drewnianego, unikatowego w skali kraju,
- powiązanie krajobrazu kulturowego z bogactwem przyrody (parki narodowe i krajobrazowe),
- prowadzenie ciekawej działalności kulturalnej na peryferiach województwa podlaskiego (np. Sejny, Sokole, Krynki, Gródek, Zbójna, Raczki, Drozdowo),
- systematyczne zwiększanie nakładów na dofinansowanie zadań z zakresu ochrony zabytków, które generują pozyskiwanie środków zewnętrznych.

Słabe strony

- niedostatek kadr wyspecjalizowanych w zarządzaniu kulturą, upowszechnianiu, marketingu, pozyskiwaniu środków na projekty,
- niewystarczająca elastyczność i brak umiejętności adaptacji instytucji kultury do nowych wyzwań,
- nikle powiązanie edukacji szkolnej oraz programów szkół wyższych z edukacją kulturalną,

- zbyt mało rozbudzone i uświadomione potrzeby i kompetencje kulturowe mieszkańców, szczególnie w zakresie tzw. kultury wysokiej,
- zły stan techniczny większości obiektów kultury i ich wyposażenia, niedopasowanie obiektów do potrzeb i oczekiwań odbiorców,
- niedostateczna wzajemna współpraca instytucji kultury oraz pomiędzy instytucjami kultury a organizacjami pozarządowymi i innymi organizatorami przedsięwzięć kulturalnych,
- zły stan obiektów zabytkowych, szczególnie drewnianych, niewystarczająca świadomość zwłaszcza samorządów co do konieczności ochrony obiektów zabytkowych,
- niedostateczny udział mediów w popularyzowaniu problematyki kulturalnej,
- brak przedsięwzięć kulturalnych na najwyższym poziomie artystycznym, będących wizytówką regionu,
- brak umiejętności nowoczesnej promocji i nowoczesnego oferowania kultury,
- słaba integracja i współpraca środowisk twórczych różnych dziedzin,
- zbyt małe włączanie się przedsiębiorców do współrealizowania imprez o dużym zasięgu, wpływających na promocję i rozwój regionalny,
- brak w stolicy województwa nowoczesnej, wielofunkcyjnej sali widowiskowej oraz amfiteatru.

Szanse

- wzrost wydatków publicznych na kulturę oraz zwiększająca się dostępność do funduszy unijnych na ochronę i rozwój kultury,
- przygraniczne położenie województwa podlaskiego umożliwiające współpracę i wymianę kulturalną z sąsiadami,
- członkostwo Polski w UE sprzyjające nawiązaniu współpracy z innymi krajami UE,

- systematyczny rozwój turystyki, w tym kulturowej,
- zwiększający się nacisk na rozwój i poszanowanie tradycji lokalnych,
- powstawanie konkurencji na rynku kultury poprzez rozwój działań i równoprawność sektora publicznego i niepublicznego,
- możliwość zapewnienia bezpłatnego dostępu do Internetu w szkołach, bibliotekach publicznych i urzędach.

Zagrożenia

- niż demograficzny, wyludnianie się tzw. ściany wschodniej, starzenie się społeczeństwa,
- brak systematycznych badań nad kulturą, jej upowszechnianiem, dziedzictwem kulturowym, odbiorem, uczestnictwem,
- trudności w skutecznym pozyskiwaniu środków unijnych ze względu na wymagany duży wkład własny,
- postrzeganie województwa jako „Polski B” o niskim poziomie kultury i małej atrakcyjności,
- odpływ młodych, wykształconych i ambitnych ludzi do innych miast, regionów,
- dekapitalizacja obiektów kultury, szczególnie w gminach.

Na bazie przeprowadzonej diagnozy i powyższej analizy SWOT, przy jednoczesnym uwzględnieniu dokumentów planistycznych odnoszących się do sfery kultury i do obszarów województwa podlaskiego, tj.:

1. Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2013,
2. Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 roku,
3. Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007–2013,
4. Strategii działania ośmiu wojewódzkich samorządowych instytucji kultury do roku 2013.

5. Projektu Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Podlaskiego na lata 2008–2011, autorzy Programu rozwoju kultury województwa podlaskiego do roku 2020 opracowali następujące cele strategiczne⁷⁰:

Cel strategiczny I

OCHRONA ZABYTEKÓW I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Podstawą tak sformułowanego celu jest uznanie sfery dziedzictwa za podstawę rozwoju i upowszechniania kultury, a także za poważny potencjał naszego regionu, służący wzrostowi konkurencyjności wobec innych regionów w zakresie atrakcyjności turystyki, inwestycji oraz powstawaniu nowych miejsc pracy w sektorze turystyczno-usługowym. Upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym województwa podlaskiego sprzyja również integracji jego mieszkańców i poczuciu więzi oraz dumy z tzw. „małej ojczyzny”. Należyta troska i szacunek dla dziedzictwa kultury tworzonego w przeszłości przez wiele narodów i grup etnicznych umacnia pozytywny wizerunek naszego regionu jako przyjaznego i otwartego. Aby ocalić jak najwięcej z dziedzictwa przeszłych pokoleń, niezbędne jest podjęcie następujących działań:

1.1. prowadzenie projektów badawczych związanych z dziedzictwem kulturowym w celu jego rozpoznania i udokumentowania,

1.2. prowadzenie inwentaryzacji i ewidencji wszystkich kategorii zabytków,

1.3. upowszechnianie wyników badań, wykorzystanie ich w procesach zarządzania kulturą oraz w gospodarce, inwestycjach, turystyce,

1.4. rewaloryzacja zabytków powiązana z ochroną zabytkowego krajobrazu kulturowego, dbałością o porządkowanie i kształtowanie detalu architektonicznego oraz „małej architektury”, zgodna z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego (ochrona i rewaloryzacja zabytkowego budownictwa drewnianego – jako podstawowego wyznacznika tożsamości kulturowej regionu, zabytkowej architektury murowanej, zabytkowych parków, cmentarzy, zabytkowych zespołów obronnych i in.),

70 Tamże, s. 16–21.

1.5. rewaloryzacja przestrzeni publicznych zabytkowych układów urbanistycznych,

1.6. systemowe zabezpieczanie obiektów dziedzictwa kulturowego na wypadek zagrożeń,

1.7. ochrona tożsamości kulturowej regionu, jego wielokulturowości, ze szczególnym uwzględnieniem działań w zakresie edukacji regionalnej,

1.8. prowadzenie wielokierunkowych działań promocyjnych, szkoleniowych i edukacyjnych mających na celu uświadamianie społeczeństwa roli, znaczenia i konieczności zachowania dziedzictwa kulturowego,

1.9. tworzenie szlaków turystyczno–kulturowych obejmujących najciekawsze miejsca i obiekty zabytkowe w województwie.

Temat ten znajduje rozwinięcie w Programie opieki nad zabytkami województwa podlaskiego na lata 2008–2011, kontynuowany będzie w kolejnych Programach w cyklach 4-letnich.

Cel Strategiczny II

WSPIERANIE DZIAŁAŃ SPRZYJAJĄCYCH ROZWOJOWI INFRASTRUKTURY KULTURY

Infrastruktura kulturalna jest jednym z ważniejszych elementów, od których zależy dostępność do oferty kulturalnej regionu. Jej rozwój w znacznej mierze decyduje o konkurencyjności kulturalnej województwa. W celu zwiększenia atrakcyjności i dostępności oferty kulturalnej należy poprawiać stan istniejących obiektów i ich wyposażenia technicznego, a także budować nowe obiekty. W tym celu jako pierwszoplanowe uznaje się:

2.1. kontynuację budowy Opery i Filharmonii Podlaskiej – Europejskiego Centrum Sztuki w Białymstoku,

2.2. poprawę warunków funkcjonowania Książnicy Podlaskiej im. Łukasza Górnickiego w Białymstoku poprzez budowę nowego budynku,

2.3. budowę, modernizację, adaptację nieruchomości na cele kulturalne,

2.4. poprawę stanu infrastruktury technicznej niezbędnej do prowadzenia działalności kulturalnej,

2.5. zakup i modernizację trwałego wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej,

2.6. poprawę stanu przechowywania zbiorów muzealnych m.in. poprzez budowę magazynów muzealnych.

2.7. poprawę warunków funkcjonowania Muzeum Podlaskiego i Muzeum Rolnictwa im. ks. K. Kluka w Ciechanowcu poprzez umożliwienie zakupów zabytkowych obiektów drewnianych na potrzeby Białostockiego Muzeum Wsi oraz skansenu Muzeum Rolnictwa im. ks. K. Kluka w Ciechanowcu.

Cel Strategiczny III

ROZWÓJ CZYTELNICTWA I NOWOCZESNYCH TECHNIK INFORMATYCZNYCH, SPRZYJAJĄCYCH ROZWIJANIU ZAINTERESOWAŃ W SFERZE KULTURY

Szybki rozwój technologii informatycznych, postęp w nauce, zmiany w strukturze i sposobie funkcjonowania społeczeństw, wzrost zainteresowania kulturą i sztuką zaowocowały zmianą epoki cywilizacji przemysłowej w epokę cywilizacji informacyjnej. Podstawowym jej elementem jest globalne społeczeństwo informacyjne, wykorzystujące sieć informatyczną do zaspokajania potrzeb m.in. w zakresie kultury, edukacji, sztuki. Społeczeństwo informacyjne, jakim powoli się stajemy, wymusza więc wprowadzenie w działalności instytucji kultury, szczególnie bibliotek, nowoczesnych technologii informatycznych oraz narzuca konieczność zmiany sposobu pracy pracowników kultury, szczególnie bibliotekarzy. Sieć instytucji kultury powinna być przygotowana do świadczenia usług informacyjnych, ciągłego poszerzania ich zakresu i zmiany sposobu prezentacji informacji. Technologie cyfrowe sprzyjają kreatywności artystycznej oraz wprowadzeniu do szerokiego obiegu książek, filmów i innych dzieł artystycznych. W tej sytuacji ważnym jest:

3.1. rozbudzanie indywidualnych zainteresowań książką i biblioteką,

3.2. wyrabianie wśród czytelników nawyku wykorzystywania różnych technologii informacyjnych i multimedialnych, szczególnie w procesie uczenia się,

3.3. budowa funkcjonalnego systemu informacyjnego – w oparciu o najnowsze osiągnięcia techniki,

3.4. stworzenie sieci informacyjnej – wojewódzkiej w oparciu o sieć bibliotek publicznych i uczelni wyższych, w tym m. in. tworzenie bibliotek cyfrowych,

3.5. stworzenie właściwych warunków w nowo wybudowanym obiekcie Książnicy Podlaskiej im. Łukasza Górnickiego do przechowywania i szybkiego udostępniania użytkownikom zbiorów bibliotecznych,

3.6. powołanie w Książnicy Podlaskiej pracowni regionalnej w celu intensyfikacji i koordynacji działań związanych z pozyskiwaniem, gromadzeniem i promowaniem regionalistów, wprowadzenie udogodnień umożliwiających sprawną obsługę osób niepełnosprawnych i chorych.

Cel Strategiczny IV

EFEKTYWNE ZARZĄDZANIE W KULTURZE, EDUKACJA W ZAKRESIE KSZTAŁTOWANIA KOMPETENCJI KULTUROWYCH

Szerokie upowszechnianie rozwiązań w zakresie nowoczesnego zarządzania kulturą przyczynia się do zwiększenia roli sektora kultury i dziedzictwa narodowego jako czynników rozwoju regionu. Aby efektywnie zarządzać kulturą, niezbędna jest wiedza na jej temat oraz kompetencje menedżerskie. Nowoczesna gospodarka rynkowa w istotny sposób zmieniła funkcjonowanie instytucji kultury, organizacji, indywidualnych twórców i działaczy współtworzących życie kulturalne. Dlatego też osoby zajmujące się kulturą należy wyposażyć w takie kompetencje, które pozwolą działać skutecznie w nowych warunkach organizacyjno–prawnych. Brak lub niedostateczne kompetencje kulturowe są jednocześnie jedną z kluczowych barier uczestnictwa w kulturze. W związku z tym proponuje się:

4.1. organizację edukacji w zakresie zarządzania kulturą – prowadzenie prac badawczych, kształcenie menadżerów kultury, organiza-

cję Szkoły Menedżerów Kultury – jako rocznych programów edukacyjnych (edukacja powinna być skierowana do osób administrujących kulturą, prowadzących instytucje kultury, animatorów i twórców. Prowadzenie prac badawczych, eksperckich oraz monitoring w obszarach warunkujący rozwój kultury jest niezbędne do kształtowania efektywnych sposobów i zakresu edukacji),

4.2 wdrażanie nowoczesnych technik zarządzania kulturą we współpracy z placówkami naukowymi oraz ośrodkami z zagranicy,

4.3 tworzenie programów kształcących w dziedzinie regionalnej polityki kulturalnej, uwzględniającej specyfikę kulturalną naszego regionu oraz rozpoznawanie problematyki współczesnej, tworzenie i realizacja programów edukacji kulturowej służących kształtowaniu kompetencji kulturowych jako wszechstronnego procesu kształtowania człowieka. Celem realizowanych projektów winien być wzrost uczestnictwa w życiu kulturalnym województwa, szczególnie dzieci i młodzieży. Zakres ten obejmuje również kształcenie artystyczne i wychowanie estetyczne.

Cel Strategiczny V

WZROST POZIOMU UCZESTNICTWA W KULTURZE

Uczestnictwo w kulturze jest podstawą rozwoju i kształtowania osobowości człowieka, szczególnie gdy rozpoczyna się w wieku dziecięcym. Należy więc dążyć i stwarzać warunki i możliwości szerokiego uczestnictwa w kulturze, pokonując bariery organizacyjne, ekonomiczne, architektoniczne (w przypadku osób niepełnosprawnych) i inne. Ważnym działaniem jest docieranie z ofertą kulturalną do miejsc ubogich w infrastrukturę służącą kulturze. Czynną formą uczestnictwa w kulturze jest amatorski ruch artystyczny, w województwie podlaskim niezwykle bogaty i aktywny. Przejawia się w działaniu wielu zespołów w różnych dziedzinach sztuki, pokazuje bogactwo wielokulturowe regionu, jego tradycje. Wpływa na rozwój talentów, jest pierwszym etapem w zdobywaniu profesjonalnych szlifów artystycznych.

Szerokiemu uczestnictwu w kulturze służą również odpowiednie działania promocyjne, dzięki którym oferta kulturalna ma szanse do-

trzeć do potencjalnych odbiorców. W tym zakresie niezbędne będą następujące działania:

- wzmocnienie materialne systemu uczestnictwa kulturalnego w regionie, remonty i modernizacje bazy lokalowej instytucji kultury,
- likwidacja ekonomicznych i przestrzennych barier dostępności dóbr kultury,
- stwarzanie warunków do rozwoju uzdolnień i talentów, wiedzy i umiejętności niezbędnych do aktywnego uczestnictwa w działalności artystycznej, szczególnie dzieci i młodzieży,
- wspieranie projektów dotyczących zwiększenia uczestnictwa w kulturze,
- tworzenie programów ułatwiających dostęp do kultury środowiskom marginalizowanym,
- wspieranie wydarzeń kulturalnych o nowatorskiej formule, powodujących szeroki oddźwięk społeczny,
- wspieranie współpracy ponadregionalnej i międzynarodowej instytucji, organizacji pozarządowych i twórców w zakresie organizacji ważnych wydarzeń artystycznych, wymiany doświadczeń, szczególnie dotyczących form i sposobów zwiększenia uczestnictwa w kulturze,
- rozwój form i atrakcyjnych sposobów informacji, promocji kulturalnej i upowszechniania ważnych treści kulturowych, służących wzrostowi uczestnictwa w kulturze,
- utworzenie tzw. biura koordynacji programów kulturalnych o charakterze menedżerskim i promocyjnym, organizacja międzynarodowych wydarzeń i przedsięwzięć kulturalnych, o wysokiej randze, sprowadzających do regionu inwestorów i sponsorów, wpływających na rozwój turystyki, gastronomii itd.

Cel Strategiczny VI

ROZWÓJ ŚRODOWISK TWÓRCZYCH I WYKORZYSTYWANIE ICH KREATYWNOŚCI DO ROZWOJU REGIONALNEGO

Wspieranie twórców oraz promocja ich dzieł może przyczynić się do promocji regionu i zwiększenia jego atrakcyjności. Twórcy poprzez swoją kreatorską działalność mogą również wpływać na pozytywny obraz gospodarki i innej działalności publicznej.

W ramach tego celu strategicznego powinny powstawać szeroko zakrojone programy promujące w świecie wybitnych twórców związanych z naszym regionem i z drugiej strony – wspomagające wejścia na rynek sztuki debutantów. Zadaniem samorządów lokalnych powinno być stworzenie takiego klimatu i warunków pracy artystów, aby ograniczyć ich wyjazdy do innych miast i krajów w poszukiwaniu bardziej prężnego i otwartego środowiska sprzyjającego rozwojowi twórczości. W tym celu należałoby podjąć następujące działania:

- inicjowanie i wspieranie działań i programów kierowanych do twórców poprzez współpracę z instytucjami kultury, nagrody, stypendia staże, praktyki, organizację promocji dzieł sztuki i in.,
- rozwój rynku sztuki m.in. poprzez zakupy dzieł i kolekcji z pieniędzy publicznych,
- promocja różnych form mecenatu nad twórcami,
- wspomaganie budowania współpracy środowisk twórczych z lokalnym biznesem,
- tworzenie programów służących zacieśnianiu współpracy artystów zajmujących się wzornictwem i sztuką użytkową z przemysłem w celu poprawy jakości użytkowej i estetycznej produktów, usług i komunikacji wizualnej, w efekcie zmierzającej do wzrostu jakości życia codziennego mieszkańców,
- wspieranie rozwoju istniejących oraz tworzenie nowych kierunków na wszystkich poziomach nauczania artystycznego, m.in. poprzez rozwój bazy edukacyjnej,
- tworzenie i organizacja cyklicznego projektu artystycznego prezentującego sztukę najnowszą we wszystkich jej przejawach.

Cel Strategiczny VII
STWARZANIE WARUNKÓW DO DIALOGU
MIĘDZYKULTUROWEGO, WSPIERANIE INICJATYW
MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH,
ETNICZNYCH I WYZNANIOWYCH

Zróżnicowanie narodowościowe i wyznaniowe społeczności zamieszkującej województwo podlaskie jest niezwykle ważnym elementem kultury regionu, jej atutem, który należy chronić i wspierać. W regionie istnieją liczne obiekty zabytkowe znaczące w historii i kulturze regionu, a także bogata kultura wsi różnych narodów i grup etnicznych. Działają organizacje mniejszości narodowych, prasa, radio, prowadzona jest działalność wydawnicza, naukowa, popularyzatorska, twórcza. Jednocześnie mniejszości niejednokrotnie nadal spotykają się z brakiem społecznej akceptacji, a także z poważnymi problemami finansowymi.

Niezbędne jest podjęcie następujących działań:

- realizacja projektów podkreślających znaczenie wkładu różnych kultur oraz przejawów różnorodności narodowej, etnicznej, wyznaniowej w dziedzictwo i sposób życia w województwie podlaskim,
- propagowanie dialogu międzykulturowego jako procesu umożliwiającego funkcjonowanie w bardziej otwartym i złożonym środowisku kulturowym, w którym współistnieją różne tożsamości kulturowe i przekonania, stanowiącego podstawę do przeciwdziałania ksenofobii oraz nietolerancji dla odmienności,
- uświadamianie roli i znaczenia aktywnego i otwartego na świat społeczeństwa obywatelskiego,
- wspieranie programów i projektów edukacyjnych, szczególnie wśród dzieci i młodzieży, dotyczących wzajemnego poznania i zrozumienia historii, tradycji i obyczajów narodów i grup etnicznych zamieszkujących nasze województwo,

- tworzenie warunków do zachowania odrębności kulturowej poprzez wspieranie m.in. nauczania języków ojczystych mniejszości narodowych i etnicznych, tworzenie instytucji mniejszości narodowych, badań naukowych, działań chroniących zabytki kultury materialnej i in.,
- inicjowanie i wspieranie tworzenia ośrodków i centrów dialogu międzykulturowego.

Podsumowując założenia Programu rozwoju kultury województwa podlaskiego do roku 2020, jego Twórcy wskazują, że w swoim podstawowym założeniu dąży on do wypracowania takiej strategii, która określi i wykorzysta potencjalne najsilniejsze i najbardziej perspektywiczne atuty województwa podlaskiego. Argumentują, że w dobie procesu jednoczenia się Europy nasz region ma szansę stać się przestrzenią dialogu, zbliżenia i współpracy pomiędzy Zachodem i Wschodem. Tym samym tradycje pogranicza, wymiany handlowej i przenikania się kultur, które od stuleci stanowią o tożsamości i wyjątkowości tej ziemi, mają szansę nowego zaistnienia w nowoczesnym kontekście rozwoju regionalnego. W dziedzinie kultury oznacza to między innymi stworzenie forum do możliwie wszechstronnego prezentowania na naszym terenie najciekawszych tradycji i młodych zjawisk artystycznych naszych wschodnich sąsiadów, które przyciągałyby obserwatorów i uczestników z Zachodu. Z drugiej strony – w ocenie Twórców Programu – region nasz powinien przyciągać przybyszy ze Wschodu, oferując im szansę zetknięcia się z najważniejszymi zjawiskami kultury Zachodu. Kolejnym istotnym elementem, na którym skupia się program, jest wewnętrzna specyfika regionu, potencjał swój odnajdująca w dziedzictwie kulturowym, atrakcyjności turystycznej, ekologii i wielokulturowości. W tym sensie Program podkreśla wagę przygotowania bogatej oferty kulturalnej służącej zachowaniu dziedzictwa kulturowego, środowiska naturalnego, kultury mniejszości narodowych i wyznaniowych. Autorzy Programu wskazują, że w wyniku jego realizacji powinny powstać między innymi:

- długofalowy program edukacyjny, adresowany przede wszystkim do animatorów kultury, urzędników, samorządowców i działaczy społecznych, poświęcony możliwości udziału kultury w nowoczesnym rozwoju regionalnym,

- nowoczesne formy edukacji młodego pokolenia dotyczące dziedzictwa kulturowego,
- bogata sieć szlaków kulturowych,
- projekty dotyczące styku sztuki i środowiska,
- formy nowoczesnego dialogu międzykulturowego (obok instytucji kultury dotyczy to także np. programów w mediach, w szkołach i na wyższych uczelniach),
- współpraca, dopełnianie się i koordynacja działań kulturalnych z innymi dziedzinami rozwoju regionalnego,
- nowe szanse dla twórczej inicjatywy środowisk kultury,
- rosnąca dynamika w organizowaniu w naszym regionie dużych i mniejszych festiwali oraz międzynarodowych spotkań artystycznych, obejmujących cały rok, projekty kulturowe łączące się z rozbudową i budową scen i sal na prezentacje artystyczne i na zachowywanie i udostępnianie dziedzictwa kulturowego oraz budową bazy hotelowej wpływające również na rozwój turystyki, gastronomii.⁷¹

Kultura na Podlasiu – wybrane spostrzeżenia eksperckie

O znaczeniu kultury dla pomyślności rozwoju regionalnego coraz rzadziej trzeba przekonywać, co jednak nie wyklucza licznych zaniechań i nonszalancji decyzyjnych w zakresie organizacji i finansowania rozwoju kultury na Podlasiu. To zastanawiające, zwłaszcza że nie może być mowy o przemilczeniach czy „laurkach” ze strony środowiska eksperckiego.

Wraz z akcesją Polski do Unii Europejskiej naukowcy dostrzegli w kulturze czynnik rozwoju regionalnego. W szczególności zwracano uwagę na jej udział w rozwoju społecznym Podlasia.⁷² Podnoszono, że w perspektywie wejścia Polski do Unii Europejskiej istotnym aspektem funkcjonowania regionów pogranicza będzie zapoczątkowana już przed akcesją współpraca transgraniczna. Wskazywano, że kapitał spo-

71 Tamże, s. 22–23.

72 U. Abłażewicz, Kultura jako czynnik rozwoju społecznego Podlasia, (w:) Integracja europejska. Wyzwania dla Podlasia, pod red., B. Pławgo, Białystok 2004, s. 547 i n.

łeczny wydaje się być istotnym ogniwem określającym szanse i intensywność tej współpracy, wspierania nowych inwestycji w różnych regionach Polski, podkreślając przy tym szczególnie wymiar wschodniego pogranicza, które po akcesji do UE stanowić będzie jej przyszlą granicę.⁷³ Ciekawą definicję kapitału społecznego zaproponował F. Fukuyama, rozumiejąc przezeń: „[...] wspólne normy i wartości promujące współdziałanie społeczne, przejawiające się w rzeczywistych społecznych relacjach” lub „[...] jakikolwiek przykład współdziałania ludzi dla wspólnych celów na postawie wspólnych norm i wartości”⁷⁴. W tym kontekście liczni autorzy próbowali zidentyfikować kierunki rozwoju kultury zarówno w wymiarze ogólnopolskim, jak też – konkretnie – wobec województwa podlaskiego.⁷⁵ Na użytek tego ostatniego zwracano uwagę na kwestię postępującej decentralizacji odpowiedzialności za kulturę.⁷⁶ Rekomendowano inicjatywę samorządu województwa w zakresie utworzenia systemu wspierania innowacyjności i konkurencyjności gospodarki z wykorzystaniem instytucji kulturowych. Podkreślano, że kultura powinna być traktowana jako podstawowa instytucja (podglebie) gospodarki z jednej strony, natomiast z drugiej – powinna być przejawem, konsekwencją rozwoju gospodarczego, co przejawia się w koncepcji przemysłów kultury.⁷⁷

Jaka jest zatem współczesna podlaska kultura? Z pewnością różnorodna i pełna sprzeczności. Jest zarówno spontaniczna, jak i schematyczna. Jest zorganizowana, ale i chaotyczna. Jawi się jako obiecująca, ale wciąż niedowartościowana. Choć popularna, nadal nie wydaje się znana... Dlaczego taki jest obraz podlaskiej kultury? Dlatego, że tworzą ją ludzie i najwięcej od nich właśnie zależy. Tu szczególnie uwidacz-

73 Tamże, s. 553; a ponadto: J.J. Macewicz, Rola kapitału społecznego w procesie rozwoju gospodarczego, (w:) *Integracja europejska. Wyzwania dla Podlasia*, pod red. B. Plawgo, Białystok 2004, s. 555 i n.

74 F. Fukuyama, *Zaufanie. Kapitał społeczny a droga do dobrobytu*, Warszawa–Wrocław 1997, s. 20.

75 R. Borowiecki, (red.), *Perspektywy rozwoju sektora kultury w Polsce*, Kraków 2004; W.J. Karna, *Kierunki rozwoju kultury województwa podlaskiego*, (w:) *Czynniki rozwoju regionalnego Polski północno-wschodniej*, tom II, pod red. B. Plawgo, Białystok 2005, s. 235 i n.; G. Praweńska-Skrzypek, *Polityka kulturalna polskich samorządów. Wybrane zagadnienia*, Kraków 2003.

76 W.J. Karna, *Kierunki rozwoju kultury... op. cit.*, s. 237 i n.

77 D. Waldziński, E. Chodkowska, *Rekomendacje eksperckie w zakresie kierunków rozwoju obszarów wiejskich województwa podlaskiego – instytucje kultury*, (w:) *Kierunki rozwoju lokalnego w województwie podlaskim*, pod red., B. Plawgo, Białystok 2007, s. 367.

niają się dysproporcje i sprzeczności. Wczoraj niezbyt znani twórcy, dziś uchodzą za wybitnych, kształtując nowe pokolenia ludzi sztuki (np. Leon Tarasewicz). Ich sukces na zewnątrz to lek na kompleksy Podlasia. Szkoda, że Podlasie często nie dostrzega samoistnie wybitnych ludzi kultury w ich załączkowej roli... Zapewne dzieje się tak dlatego, że idących pod prąd najlepiej widać... z daleka.

Ludzie to nie tylko twórcy kultury. To także ludzie wykładają fundusze na kulturę. Jak przedstawia się sytuacja w tym względzie? Wedle obiegowej opinii: kultura dużo kosztuje, a mało zarabia. Z drugiej strony – powszechnie uważa się, że jeśli kultura zarabia, przestaje być kulturą. W opinii wielu ekspertów wyklucza to kulturę z kręgu potencjalnej prywatyzacji. Ta opinia nabiera szczególnego wydźwięku w zestawieniu z okolicznością, że w statystycznej gradacji potrzeb społecznych kultura lokuje się nisko... niestety. Przeciętny Polak na zakup książek wydaje rocznie zaledwie 18 złotych, na bilety wstępu do kin, teatrów i filharmonii – łącznie 14 zł, a na gazety i czasopisma – 41 złotych. Trudno potępiać tych, którzy mając wybór między zapewnieniem podstawowych potrzeb a ambitną rozrywką, na kulturze oszczędzają. Ale trudno też oczekiwać, że państwo będzie wszystkim fundować uczestnictwo w kulturze. Na kulturę, która nie jest tylko rozrywką, popyt jest dość ograniczony.⁷⁸ W tym miejscu zasadny wydaje się postulat C. Kowandy, aby pokazać – a w miarę możliwości nawet policzyć – jak wiele dają pieniądze wydawane na kulturę, zarówno w postaci podatków wracających do budżetu, jak i wzrostu PKB wygenerowanego dzięki inwestycjom kulturalnym. Cytowany autor podkreśla, że dziś to właśnie atrakcje kulturalne są podstawą europejskiej turystyki. Wskazuje też, że jeśli uwierzymy, że inwestycje w kulturę to równocześnie wspieranie gospodarki i życia społecznego kraju, wówczas zdecydowanie łatwiej będzie uzasadnić potrzebę wzrostu wydatków na ten cel.⁷⁹

Wydatki na kulturę wzrastają, tyle że nie do końca za sprawą „polskiej autosanacji”. Dodatkowe środki pojawiły się bowiem wskutek akcesji Polski do Unii Europejskiej. Aktualnie z poziomu ogólnopolskiego i 16 programów regionalnych – na wspieranie kultury pójdzie przynajmniej 1,2 mld euro. C. Kowanda zwraca uwagę, że dużo pieni-

78 C. Kowanda, *Kultura (nie)policzalna... op. cit.*, s. 92.

79 Tamże

dzy będzie do rozdysponowania może jeszcze na lata 2014–2020, a potem już wielkość funduszy strukturalnych dla Polski znacznie gwałtownie maleć. Podkreśla poza tym, że Unia finansuje przede wszystkim inwestycje w infrastrukturę kulturalną – budowę nowych i remont istniejących obiektów, a nie bieżące funkcjonowanie placówek.⁸⁰ Taka sytuacja skłania do poszukiwań dodatkowych źródeł finansowania rozwoju kultury w województwie podlaskim. Analizie warto poddawać różne warianty w tym względzie. Przykładowo – Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych Lewiatan postuluje wprowadzenie tak zwanego 1 proc. CIT na kulturę. Analogicznie do osób prywatnych, które mogą przeznaczyć część swojego podatku na wsparcie dowolnej organizacji pożytku publicznego, firmy mogłyby pomóc wybranej przez siebie instytucji kulturalnej jednym procentem podatku CIT, czyli od własnych zysków. W ocenie C. Kowandy hasło jawi się jako bardzo proste i chwytliwe – niestety, nic nie wskazuje na to, aby było w stanie znaleźć posłuch w Ministerstwie Finansów. Z powodu trudnej sytuacji budżetowej i walki z coraz wyższym deficytem (już 8 proc. PKB w 2010 r.) także wszelkie inne pomysły ulg podatkowych dla przedsiębiorstw wspierających kulturę nie mają większych szans. Ale czy tylko bezwzględność fiskusa odstrasza prywatnych sponsorów? – pyta retorycznie cytowany autor.⁸¹ Następnie udziela sobie odpowiedzi, podkreślając, że: dla przedsiębiorstw sponsorujących kulturę przede wszystkim liczą się wymierne korzyści: wydane pieniądze muszą przynieść konkretny efekt, poprawić wizerunek firmy, reklamować jej produkty, a w konsekwencji zwiększyć sprzedaż. To nie żadna filantropia, ale po prostu element planu marketingowego, a co gorsza, oparcie finansowania kultury na sponsoringu to olbrzymie ryzyko, o czym można przekonać się przy okazji każdego kryzysu gospodarczego. Następnie przywołuje oceny specjalistów branży, w świetle których – w 2010 roku z powodu spowolnienia w Polsce aż 40% firm spośród dotychczasowych sponsorów zrezygnowało ze wspierania kultury, a 30% znacznie obcięło wydatki.⁸² Czy jest zatem konstruktywna alternatywa? Wydaje się, że taką rolę odegrać może partnerstwo międzysektorowe.

80 Tamże, s. 91.

81 Tamże

82 Autor pisze, że możemy na razie z zazdrością patrzeć choćby na Niemców, gdzie ostoja wielu inicjatyw kulturalnych są prywatne fundacje, założone przez bogate rodziny i wyposażone

Czy w podlaskiej kulturze można zastosować partnerstwo międzysektorowe?

Na wstępie polskiego członkostwa w Unii Europejskiej pytano retorycznie: w jaki sposób tworzy się kultura zaufania społecznego? Czy w społecznościach heterogenicznych wystarczającym jej źródłem i bazą są nieformalne interakcje różnych grup ludności, czy też konieczne jest współdziałanie ze strony władz i organizacji pozarządowych?⁸³ Nie wyważano otwartych drzwi, słusznie korzystając z dorobku doktryny zachodniej. J. Knight stwierdził, że złożony charakter różnic dzielących społeczności heterogeniczne, rozbieżności dotyczących nie tylko odmiennych interesów, ale też samego sposobu definiowania dobra wspólnego w odmiennych kręgach i grupach kulturowych, podkreśla znaczenie wsparcia prawnego i instytucjonalnego w tworzeniu i podtrzymywaniu uogólnionych norm zaufania społecznego.⁸⁴ Mając to na względzie, U. Abłażewicz wskazywała, że efektywne wykorzystanie istniejących na Białostocczyźnie zasobów kulturowych jest bezpośrednio związane z poziomem kapitału społecznego, a dokładnie tych jego form, które określają charakter współdziałania zróżnicowanych grup ludności. Twierdziła ponadto, że analizy kapitału społecznego podejmują ważny problem poczucia podmiotowości obywateli i jego znaczenia dla szeroko rozumianej aktywności społecznej. W perspektywie regionu heterogenicznego istotne jest to, na ile zamieszkujące ten obszar grupy mniejszościowe czują się pełnoprawnymi członkami wspólnoty regionalnej i państwowej? – podkreślała cytowana autorka.⁸⁵ Wątek ten rozwija inna badaczka, zwracając uwagę na antropologiczny wymiar rozwoju regionalnego Podlasia.⁸⁶

żone w odpowiedni kapitał. Umiejętnie zarządzane mogą istnieć dziesiątki lat i opiekować się poszczególnymi projektami. W Polsce głośno w ostatnim czasie o fundacji założyciela Microsoftu, Billa Gatesa i jego żony, która wspiera program „Młodzi Menedżerowie Kultury w bibliotekach”. Tamże

83 U. Abłażewicz, *Kultura jako czynnik rozwoju... op. cit.*, s. 552 i n.

84 J. Knight, *Social norms and the rule of law: fostering trust in a socially diverse society*, (w:) K.S. Cook (ed.), *Trust in society*, Russel Sage Foundation, New York 2001, p. 362, cyt. za: U. Abłażewicz, *Kultura jako czynnik rozwoju... op. cit.*, s. 552.

85 U. Abłażewicz, *Kultura jako czynnik rozwoju... op. cit.*, s. 552 i n.

86 Por.: D. Frasunkiwicz, *Antropologiczny wymiar rozwoju regionalnego*, (w:) *Czynniki rozwoju regionalnego Polski północno-wschodniej*, tom II, pod red. B. Pławgo, Białystok 2005, s. 123 i n.

Poza poglądami upatrującymi poszczególnych współpracowników sektora publicznego wśród organizacji pozarządowych i różnorodnych zbiorowości ludzkich pojawiały się komentarze odwołujące się do sektora biznesowego w tym zakresie.⁸⁷ Eksperti trafnie zwracali uwagę na różnorodność potencjalnych konsekwencji określonego podejścia do kultury na Podlasiu. Obok dużych nadziei⁸⁸ żywili tu spore obawy o powodzenie przedsięwzięć.⁸⁹ Ostatecznie jednak rekomendowano współpracę międzysektorową w zakresie kultury⁹⁰, dodając przy tym, że przy założeniu politycznej woli środowisk regionalnych dotyczącej budowania relacji między gospodarką a kulturą, należy już teraz, niezależnie od działań przedstawionych powyżej, wspierać funkcjonujące w regionie obiekty kultury. Przestrzegano przy tym przed pokrywaniem wszystkich kosztów, sugerując raczej działania oparte na zasadzie subsydiarności. Rekomendowano przyjęcie aktywności i kreatywności środowisk oraz podmiotów kulturotwórczych regionu, nie tylko w sferze merytorycznej, ale również w zakresie ich samoidentyfikacji rynkowej, aby docelowo instytucje kulturowe nie mogły funkcjonować oraz planować swojego rozwoju w oderwaniu od praw i zasad charakterystycznych dla gospodarki rynkowej.⁹¹

Odnosząc się wprost do partnerstwa międzysektorowego w obszarze kultury, trzeba dobitnie wskazać, że jakiegóż odgórnego zakazu nie ma i może mieć ono zastosowanie przy uwzględnieniu kilku kwestii przedmiotowych. Po pierwsze – najbardziej rozpoznawalna formuła partnerstwa międzysektorowego, czyli PPP (partnerstwo publiczno–prywatne) ogranicza zakres podmiotowy przedsięwzięcia (po stronie prywatnej) wyłącznie do przedsiębiorstw, nie przewidując formuły np. fundacji (choć po prawdzie jej nie zakazuje). Po drugie – również znane (choć nie tak jak PPP) partnerstwo publiczno–społeczne obej-

87 U. Gołaszewska–Kaczan, Społeczna odpowiedzialność biznesu jako wyzwanie w dobie integracji, w: Integracja europejska. Wyzwania dla Podlasia, pod red., B. Pławgo, Białystok 2004, s. 565 i n.

88 I. Matus, Walory kulturowe podlaskich wsi pogranicza szansą rozwoju turystyki w regionie, (w:) Czynniki rozwoju regionalnego Polski północno–wschodniej, tom II, pod red. B. Pławgo, Białystok 2005, s. 193 i n.

89 E. Świdowska, Bezrobocie jako skutek uwarunkowań kulturowych, (w:) Czynniki rozwoju regionalnego Polski północno–wschodniej, tom II, pod red. B. Pławgo, Białystok 2005, s. 203 i n.

90 D. Waldziński, E. Chodkowska, Rekomendacje eksperckie w zakresie kierunków rozwoju... *op. cit.*, s. 367.

91 Tamże

muje głównie przedsięwzięcia *ad hoc* na małą skalę. Pewnym pocieszeniem może być tu partnerstwo projektowe, w którym przedsięwzięcia *ad hoc* realizowane są także na większą skalę, jednak bez gwarancji na intensywną ciągłość. Podobnie rzecz się ma z partnerstwem transgranicznym, chociaż tu znaczącą odmianę może przynieść zastosowanie praktyczne Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej, gwarantujące trwałość z natury.

Rekomendacje dla partnerstwa międzysektorowego w rozwoju kultury w województwie podlaskim

- zmiana podejścia – kulturze muszą zacząć towarzyszyć pojęcia takie jak zarządzanie, promocja, zrównoważony profesjonalizm, biznes,
- projekt flagowy – warto niewątpliwie wdrożyć w formule międzysektorowej projekt spektakularny, doniosły, co pozwoli na promocję partnerstwa międzysektorowego na szerszą skalę i z większą dozą otwarcia społecznego. Naturalnym typem wydaje się być tu Opera i Filharmonia Podlaska, której nowa siedziba mogłaby być sprawnie zarządzana przez partnera prywatnego. Ponadto duże projekty skupiają uwagę odpowiednich instytucji (np. Ministerstwa Kultury, Ministerstwa Gospodarki itd.),
- premiowanie konkursowe „w licznej skali” – warto stymulować zainteresowanie partnerstwem międzysektorowym poprzez premiowanie tej formuły podmiotowej dodatkowymi punktami w procesie oceny itp.
- kierunek „MŁODZIEŻ” – w strategicznej skali – to właśnie młodzież jest docelowym odbiorcą rozwijającej się kultury i ona też zweryfikuje aktualnie podjęte kierunki działania,
- opierać się na rzetelnych danych – badania należy realizować samodzielnie lub skorzystać ze wsparcia naukowego.
- należy poddać analizie „kulturowe pozycje” budżetu samorządowego pod kątem zastosowań partnerstwa międzysektorowego,
- należy działać...